

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-12-124-35>

УДК 372.612

Кожокар Марина Василівна¹

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри фізичного виховання

*Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича***Осадець Микола Манолійович²**

професор кафедри фізичного виховання

*Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича***Первухіна Світлана Мирославівна³**

викладач кафедри фізичного виховання

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

АНАЛІЗ СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Анотація. У статті проаналізовано та узагальнено особливості функціонування фізичного виховання у ЗВО беручи до уваги проблеми що виникають на сьогоднішній день та набувають актуальності за умови суттєвих реформ галузі освіти. За вимогами, яких має дотримуватися Україна при переході до європейських стандартів освіти з'являються проблеми із модернізацією фізичного виховання в закладах вищої освіти. Проаналізовано нормативно-правову базу, що регулює процес організації фізичного виховання у ЗВО. За результатами досліджень, навчальна дисципліна «Фізичне виховання» має викладатися на кожному курсі, тобто набуває значення – обов'язкового предмету. Це буде прекрасним прикладом покращення стану здоров'я, надасть можливість підвищити рівень рухової активності студентської молоді, зменшити рівень захворюваності та матиме профілактичну функцію. Суттєвих змін можна буде спостерігати лише після формування у студентів ціннісного ставлення до занять із фізичної культури та спорту не лише як до вимушеного предмету, а й коли вони приділятимуть час для активності у особистий час, коли стане звичкою норми здорового способу життя; формування культури організації та проведення вільного часу, відвідування позаурочних занять та секцій із фізичної культури і спорту; дисципліна «Фізичне виховання» повинна викладатися для студентів усіх спеціальностей: як мінімум 4 години на тиждень для першокурсників, хоча б 2 години на тиждень для студентів старших курсів; постійне забезпечення сучасної матеріально-технічної бази закладу; постійне застосування інноваційних педагогічних технологій на всіх рівнях; проведення постійного покращення професійного рівня викладачів.

Ключові слова: система фізичного виховання та спорту, заклади вищої освіти, рухова активність, фізичне виховання, студент.

Maryna Kozhokar

Candidate of Pedagogical Sciences,

Associate Professor of the Department of Physical Education

*Chernivtsi National University named after Yuriy Fedkovich***Mykola Osadets**

Professor of the Department of Physical Education

*Chernivtsi National University named after Yuriy Fedkovich***Svitlana Pervukhina**

Teacher of the Department of Physical Education

Chernivtsi National University named after Yuriy Fedkovich

ANALYSIS OF THE STATE AND PERSPECTIVES OF THE DEVELOPMENT OF THE PHYSICAL CULTURE SYSTEM IN INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION IN TODAY'S CONDITIONS

Summary. We have analyzed and summarized the process of teaching physical education in today's higher education institutions. The educational process, which combines motor activity and an educational component, is gaining relevance in connection with the intensity of the transition of the national education system to European standards. European education pays a lot of attention to physical education and sports. After all, physical education itself can directly improve the level of physical health, reduce stress and facilitate adaptation processes in primary courses. The article provides a detailed analysis of the regulatory and legal framework that ensures the functioning of the process of organizing physical education in all institutions of higher education. The analysis of scientific literature and recent research proves that the educational discipline "Physical education" should remain mandatory for all students throughout the entire period of study, which will make it possible to significantly raise the level of motor activity, improve health, and improve immunity. The entire educational process in institutions of higher education is clearly regulated by normative legal acts of Ukraine and orders of the Ministry of Education and Culture. However, each institution considers it necessary to interpret them in its own way, without adhering to any clear requirements. As a result, a sharp decrease in the schedule of the number of hours per week, classification as optional. Therefore, it is more common in educational institutions to meet, in contrast to traditional and professionally oriented models, sectional and individual forms of conducting classes. However, their separate existence in view of today's problems, where most of the educa-

¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1658-3549>² ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2343-2220>³ ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0634-7526>

tional process takes place using the distance form of education, is incorrect and difficult to organize. Physical education in institutions of higher education can give an excellent result only under the condition: formation of students' valuable attitude to physical culture and sports both during school and after-school hours; leading a healthy lifestyle; forming the culture of the organization and spending free time, extracurricular work on physical culture and sports; have a clear motivational structure, the discipline "Physical education" should be mandatory for students of all majors in the amount of 4 hours per week in 1-2 years and at least 2 hours per week for students of senior years; development of the material and technical base of higher educational institutions; introduction of innovative pedagogical technologies into the educational process; retraining of specialists in the field of physical culture and sports.

Keywords: system of physical education, institutions of higher education, modernization, physical education, student.

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві фізична культура займає особливе місце, оскільки вона впливає на здоров'я та фізичний розвиток людини. Особливу увагу слід приділяти системі фізичної культури у закладах вищої освіти (ЗВО), оскільки саме тут формується майбутнє покоління, і його фізичний стан є важливим фактором загального розвитку [2, с. 31]. Це можливо лише при ефективному цілісному управлінні усіма формами організації фізкультурно-оздоровчої роботи з підростаючим поколінням, зокрема студентською молоддю. На відміну від Європейських країн фізичне виховання в Україні знаходиться на гіршому етапі свого розвитку.

Актуальність проблеми обумовлена необхідністю інтенсивного росту та розвитку загальної та спеціальної фізичної працездатності студентів, зміцнення та збереження здоров'я студентської молоді у складний період (епідемія, війна). Зневажливе відношення до значення фізичної культури як навчальної дисципліни та звичайні підходи до її викладання у навчальних закладах потребують більшої уваги та ґрунтовнішого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фізичне виховання, як незамінна складова педагогічної освіти, спрямоване, перш за все, на формування фізичного, психічного, соціального та духовного здоров'я здобувачів освіти, вдосконалення їхньої підготовки до професійної діяльності, забезпечення можливостей для активного довготривалого життя, самореалізації в майбутньому [6, с. 63].

Науковцями ведеться постійний пошук інноваційних методів та засобів покращення стану фізичного здоров'я студентів закладів вищої освіти.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Фізичне виховання є важливим фактором у процесі формування, збереження та покращення фізичного здоров'я студентської молоді. Тому маємо проаналізувати сучасний стан фізичного виховання, виявити проблеми та пропонувати шляхи їхнього вирішення.

Мета статті: проаналізувати сучасний стан та розглянути перспективи розвитку системи фізичного виховання у навчальних закладах України.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах переходу української системи освіти до європейської системи в першу чергу слід звернути увагу термінову потребу реформаційних процесів, її поетапного вдосконалення, збільшення рівня якості. На вимогу суспільства маємо здійснювати постійний пошук щодо зміни організаційних процесів, приведення їх у синхронність та баланс.

І дилема є в тому, що нова система ще не запрацювала на повну потужність, а стара вже перестала функціонувати, виконувати всі завдання. Згідно нової нормативно-правової бази маємо цілу низку протиріч та не можуть повноцінно проводити заняття з руховою активністю та спортом [10, с. 53]. В кінцевому результаті це негативно впливає на загальний стан здоров'я студентів та їх працездатності.

Однак в умовах воєнного стану українська система освіти отримала ще незлічену кількість труднощів:

по-перше – безпекова ситуація в регіонах, що не дає можливості проводити нормальний освітній процес (прикладом є повітряні тривоги, артобстріли, ракетні обстріли та ін.);

по-друге – відсутність електроенергії, а відповідно, і зв'язку в учнів та вчителів, що унеможливило проведення уроків у синхронному режимі;

по-третє – загальна низька, примітивна цифрова грамотність здобувачів освіти та вчителів; не слід забувати і психічний стан всіх учасників освітнього процесу, який впливає на результативність занять [9, с. 103].

Ось чому, одним із головних факторів покращення рівня фізичного здоров'я студентської молоді, підтримки в належному стані та зміцнення фізичної форми є правильно організовані заняття фізичною культурою.

Проте, ці проблеми з'явилась ще на початку пандемії COVID-19 в нашій країні, коли учасники освітнього процесу вперше стикнулись з необхідністю проведення навчальних занять в дистанційному чи змішаному форматі.

Слід зауважити що активне впровадження дистанційного навчання із використання інформаційних технологій на думку більшості спеціалістів, може мати негативні, непоправні зміни функціонального стану організму через критичний рівень рухову та постійного стресового стану. Така ситуація має привертати максимальну увагу від фахівців щодо правильної організації рухового режиму при дистанційному навчанні.

Отже, режим руху студентів характеризується відносною гіподинамією, що призводить до зниження самопочуття, фізичної підготовленості, фізичної активності, ослаблення захисних сил організму [2, с. 30]. Тому викладачам закладів вищої освіти необхідно шукати шляхи раціональної організації їх пересування з метою попередження погіршення фізичного стану, фізичної та розумової працездатності студентської молоді, профілактики захворювань.

Не варто оминати увагою таку проблему, як підтримки належного функціонування системи

фізичного виховання у ЗВО – формування мотивації до занять. Адже відсутність стимуляції у вигляді проміжних атестацій та заліку з навчальної дисципліни негативно впливає на мотивацію здобувачів вищої освіти до досягнення результативності у процесі фізичного виховання.

Після ґрунтовного аналізу маємо відзначити критично низький рівень інтересу студентської молоді до фізичної культури. Початок дана проблема бере у навчальних закладах, де студенти добували середню освіту. Одиниці відвідували спортивні гуртки, секції та спортивні клуби. Перевагу тут зазвичай надавалася легкій атлетиці, футболу, різновидам боротьби та танцям. Це напряду залежало від матеріально-технічної бази шкіл та фінансових можливостей батьків [8, с. 120].

Наразі викладачі все частіше стикаються з погіршенням ефективності процесу фізичного виховання внаслідок того, що звертають увагу на фізичну культуру за принципом залишковості. Це негативно впливає, демотивує здобувачів освіти до занять незалежно від моделі навчання. Сьогодні студенти мають широкий вибір серед різноманіття форм фізкультурно-спортивної діяльності враховуючи власні інтереси, покликання та здібності [3, с. 152].

Тому в нинішній час при організації навчального процесу перед закладами вищої освіти стоїть задача – підготувати високо кваліфікаційних фахівців, що зможуть у залежності від умов здійснювати професійну діяльність за вимогами ринку та суспільства.

Проте, повноцінне використання професійних знань і навичок можливе при хорошому стані здоров'я, високій працездатності молодих спеціалістів, які можуть бути придбані ними при регулярних і спеціально організованих заняттях фізкультурою та спортом [10, с. 55].

Висновки. Фізичне виховання у ЗВО є обов'язковим елементом у процесі формування загальної і професійної культури особистості професійного фахівця серед системи гуманістичного виховання студентів в Україні та потребує постійного розвитку та вдосконалення. Кардинальна зміна навчальних планів з урахуванням побажань студентської молоді та рівня їх фізичного здоров'я, покращення матеріально-технічної бази, постійний розвиток компетентностей у професорсько-викладацького складу кафедр та факультетів дадуть комплексний результат у розвитку галузі фізичної культури в закладах вищої освіти.

Список літератури:

1. Бабаджанян В., Семаль Н., Беседа Н., Фаріонов В., Курій О. Сучасний стан фізичного виховання студентів у закладах вищої освіти під час війни в Україні. *Наука і техніка сьогодні*. 2023. № 2(16). С. 167–176.
2. Гавришко С.Г. Сучасна система фізичного виховання у ЗВО. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. праць / За ред. О.В. Тимошенка*. Київ : Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. Вип. 8 (168). С. 29–32.
3. Корольова Н.Ю. Педагогічні проблеми навчання студентів дисципліні «Фізичне виховання» в сучасних умовах. *Науковий вісник Львівської академії. Серія : Педагогічні науки. Зб. наук. праць*. 2019. № 5. С. 150–154.
4. Корягін В., Блавт О. Сучасні виклики модернізації у фізичному вихованні студентів закладів вищої освіти. *Актуальні проблеми фізичного виховання різних верств населення*. 2020. С. 93–97.
5. Круцевич Т., Саїнчук М., Підлетейчук Р. Причини політики девальвації фізичної підготовки в системі фізичного виховання в закладах освіти України. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2018. № 1. С. 169–174.
6. Мартинова Н.П. Самостійні заняття в системі фізичного виховання студентів закладів вищої освіти. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія : Педагогічні науки*. 2019. Вип. 4 (327). С. 62–70.
7. Оксьом П., Бережна Л. Нормативно-правові та управлінські проблеми викладання навчальної дисципліни «Фізичне виховання» у закладах вищої освіти України. *Актуальні проблеми фізичного виховання різних верств населення*. 2021. С. 105–114.
8. Панчук А., Панчук І., Бутенко Т., Кашуба А. Удосконалення системи фізичного виховання студентів ЗВО як педагогічна проблема. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія : Педагогіка*. 2020. № 2(25). С. 118–125.
9. Пермяков О., Оніщук Л., Йопа Т., Остапов А. Сучасна система фізичного виховання в умовах ЗВО. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2020. № 13. С. 102–112.
10. Пішак О.В., Романів Л.В., Поліщук Н.М. Сучасні тенденції фізичного виховання, спорту та здоров'я людини в національній системі освіти. *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2021. Вип. 79. Т. 2. С. 53–59.
11. Попрошаєв О.В., Мунтян В.С., Білик О.А. Питання реформування навчальної дисципліни «Фізичне виховання» у закладах вищої освіти України. *Молодий вчений*. 2019. № 4.1(68.1). С. 73–77.
12. Стратегія розвитку фізичного виховання та спорту серед студентської молоді на період до 2025 року. 2019. С. 1–6.
13. Фізична культура і спорт. Виклики сучасності : збірка тез доповідей II науково-практичної конференції присвяченої 300-річчю з дня народження Г.С. Сковороди, 27-28 жовтня 2022 року. Харків : ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2022, 114 с.
14. Щербиніна М.Б., Глоба Т.А. Підходи щодо організації фізичного виховання у закладах вищої освіти. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2020. № 1(332). С. 202–212.
15. Шкрєбтій Ю. Реалізація Закону України «Про фізичну культуру і спорт» у навчально-виховній сфері. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2010. № 1(9). С. 27–30.

References:

1. Babadzhanian V., Semal N., Beseda N., Farionov V., Kurii O. (2023) Suchasnyi stan fizychnoho vykhovannia studentiv u zakladakh vyshchoi osvity pid chas viiny v Ukraini [Current state of physical education of students in higher education institutions during the war in Ukraine]. *Nauka i tekhnika sohodni*, no. 2(16), pp. 167–176.

2. Havryshko S.H. (2023) Suchasna systema fizychnoho vykhovannia u ZVO [Modern system of physical education in secondary schools]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M.P. Drahomanova. Serii 15: Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport): zb. nauk. prats / Za red. OV. Tymoshenka*. Kyiv: Vyd-vo UDU imeni Mykhaila Drahomanova, vol. 8 (168), pp. 29–32.
3. Korolova N.Yu. (2019) Pedahohichni problemy navchannia studentiv dystsyplini "Fizyчне vykhovannia" v suchasnykh umovakh [Pedagogical problems of teaching students of the discipline "Physical education" in modern conditions]. *Naukovyi visnyk Lotnoi akademii. Serii: Pedahohichni nauky. Zb. nauk. prats*, no. 5, pp. 150–154.
4. Koriahin V., Blavt O. (2020) Suchasni vyklyky modernizatsii u fizychnomu vykhovanni studentiv zakladiv vyshchoi osvity [Modern challenges of modernization in physical education of students of higher education institutions]. *Aktualni problemy fizychnoho vykhovannia riznykh verstv naseleння*, pp. 93–97.
5. Krutsevych T., Sainchuk M., Pidleteichuk R. (2018) Prychyny polityky devalvatsii fizychnoi pidhotovky v systemi fizychnoho vykhovannia v zakladakh osvity Ukrainy [Reasons for the policy of devaluation of physical training in the system of physical education in educational institutions of Ukraine]. *Sportyvnyi visnyk Prydniprov'ia*, no. 1, pp. 169–174.
6. Martynova N.P. (2019) Samostiini zaniattia v systemi fizychnoho vykhovannia studentiv zakladiv vyshchoi osvity [Self-study in the system of physical education of students of higher education institutions]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Serii: Pedahohichni nauky*, vol. 4 (327), pp. 62–70.
7. Oksom P., Berezhna L. (2021) Normatyvno-pravovi ta upravliniski problemy vykladannia navchalnoi dystsypliny «Fizyчне vykhovannia» u zakladakh vyshchoi osvity Ukrainy [Normative, legal and managerial problems of teaching the educational discipline "Physical education" in higher education institutions of Ukraine]. *Aktualni problemy fizychnoho vykhovannia riznykh verstv naseleння*, pp. 105–114.
8. Panchuk A., Panchuk I., Butenko T., Kashuba A. (2020) Udoskonalennia systemy fizychnoho vykhovannia studentiv ZVO yak pedahohichna problema [Improving the system of physical education of students of higher education institutions as a pedagogical problem]. *Naukovyi visnyk Melitopolskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu. Serii: Pedahohika*, no. 2(25), pp. 118–125.
9. Permiakov O., Onishchuk L., Yopa T., Ostapov A. (2020) Suchasna systema fizychnoho vykhovannia v umovakh ZVO [Modern system of physical education in the conditions of secondary schools]. *Profesionalizm pedahoha: teoretychni y metodychni aspekty*, no. 13, pp. 102–112.
10. Pishak O.V., Romaniv L.V., Polishchuk N.M. (2021) Suchasni tendentsii fizychnoho vykhovannia, sportu ta zdorovia liudyny v natsionalnii systemi osvity [Modern trends in physical education, sports and human health in the national education system]. *Naukovyi chasopys NPU im. M.P. Drahomanova. Serii 5: Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy*, vol. 79, t. 2, pp. 53–59.
11. Poproshaiev O.V., Muntian V.S., Bilyk O.A. (2019) Pytannia reformuvannia navchalnoi dystsypliny "Fizyчне vykhovannia" u zakladakh vyshchoi osvity Ukrainy [The issue of reforming the educational discipline "Physical education" in higher education institutions of Ukraine]. *Molodyi vchenyi*, no. 4.1(68.1), pp. 73–77.
12. Stratehiia rozvytku fizychnoho vykhovannia ta sportu sered studentskoi molodi na period do 2025 roku (2019) [Strategy for the development of physical education and sports among student youth for the period until 2025], pp. 1–6.
13. Fizychna kultura i sport [Physical culture and sports] Vyklyky suchasnosti: zbirka tez dopovidei II naukovo praktychnoi konferentsii prysviachenoї 300-richchiu z dnia narodzhennia H.S. Skovorody, 27-28 zhovtnia 2022 roku. Kharkiv: KhNPU imeni H.S. Skovorody, 2022, 114 p.
14. Shcherbynina M.B., Hloba T.A. (2020) Pidkhody shchodo orhanizatsii fizychnoho vykhovannia u zakladakh vyshchoi osvity [Approaches to the organization of physical education in institutions of higher education]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka: Pedahohichni nauky*, no. 1(332), pp. 202–212.
15. Shkrebtii Yu. (2010) Realizatsiia Zakonu Ukrainy "Pro fizychnu kulturu i sport" u navchalno-vykhovnii sferi [Implementation of the Law of Ukraine]. *Fizyчне vykhovannia, sport i kultura zdorovia u suchasnomu suspilstvi*, no. 1(9), pp. 27–30.